

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2010, 4(8), p. 275–294.

DRAUDIMO IŠMOKOS IR ŽALOS ATLYGINIMO PANAŠUMAI BEI SKIRTUMAI: AR DRAUDIMO IŠMOKA LAIKYTINA ŽALOS ATLYGINIMU?

Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto
Teisės katedra
V. Putvinskio g. 70 LT-44211 Kaunas, Lietuva
Telefonas (+370 37) 303 655
Elektroninis paštas korcula45@yahoo.com

Pateikta 2010 m. birželio 11 d., parengta spausdinti 2010 m. gruodžio 11 d.

***Anotacija.** Straipsnyje analizuojama teoriniu ir praktiniu požiūriu aktuali draudimo išmokos tapatinimo su žalos atlyginimu problema. Žalos atlyginimo teorija iki šiol yra viena pagrindinių draudimo veiklą apibrėžiančių teorijų, pagrįsta „draudimo išmokos“ ir „žalos atlyginimo“ panašumu ir pabrėžianti draudimo kompensacinę funkciją.*

Siekiant atskleisti draudimo išmokos ir žalos atlyginimo teisinę santykį, pirmiausia straipsnyje pateikiama terminų „draudimo išmoka“ ir „žalos atlyginimas“ lingvistinė bei teisinė analizė, o remiantis šios analizės rezultatais įvertinami žalos atlyginimo teorijos dominavimo draudimo teisėje pokyčiai. Apibrėžus minėtas sąvokas ir pasitelkus teisės teoriją bei remiantis šiuo metu Lietuvoje veikiančiais teisės aktais ir susiklosčiusia teismine praktika atliekama draudimo išmokos ir žalos atlyginimo panašumų bei skirtumų analizė. Taip pat aptariamas draudimo sutarčių skirstymas į nuostolių ir sumų draudimo sutartis, šių sutarčių esminiai skirtumai ir kokią reikšmę šis skirstymas turi atskiriant draudimo išmoką nuo žalos atlyginimo.

Pagrindinės šio straipsnio išvados suformuluotos peržvelgus ir detaliai išanalizavus teisės aktų normas bei atlikus draudimo išmokos, laikytinos draudimo sutarties įgyvendinimo forma, ir žalos atlyginimo, kaip civilinės atsakomybės pasireiškimo formos, panašumų bei skirtumų lyginamąją analizę.

Reikšminiai žodžiai: draudimo išmoka, žalos atlyginimas, sumų draudimas, nuostolių draudimas.

Įvadas

Plečiantis ir vystantis laisvosios rinkos ekonomikai, didėja ir atsakomybė už verslą, turta, už savo ir artimųjų gyvybę bei sveikatą. Suprantama, tai turi įtakos draudimo paslaugų rinkos plėtrai, nes visuomenė draudimą vertina kaip vieną iš optimalių rizikos valdymo būdų. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija nurodo, kad 2004 m. vienas Lietuvos statistinis gyventojas draudimo įmokoms skyrė 272 Lt, o 2007 m. jau 621 Lt¹.

Šiuo metu pasaulyje yra ne mažiau kaip du šimtai draudimo rūšių². Lietuvos rinkoje jų tiek nėra, bet įtempta draudimo kompanijų konkurencija skatina kurti vis naujus draudimo produktus, todėl didėja ir sudarytų draudimo sutarčių skaičius.

Draudimui tapus neatsiejama ūkinių subjektų, viešojo valdymo subjektų bei fizinių asmenų kasdieninio gyvenimo dalimi, dažnai girdimas teiginys, kad „žalą atlygins draudimas“. Toks teiginys iš esmės nekelia abejonių dėl jo logiškumo ir pagrįstumo.

Praktikoje taip pat neretai susiduriama su situacija, kai asmenys ar net teismai bei teisėsaugos institucijos sutapatina draudimo teisinius santykius su deliktine civiline atsakomybe.

Ar teisingas toks požiūris, tapatinantis draudimo išmoką su žalos atlyginimu?

Draudimo išmoka mokama draudimo sutarties pagrindu, gi prievolė atlyginti žalą kyla delikto pagrindu. Draudimo išmoka dažnai yra mažesnė nei nuostolis (žalos piniginė išraiška) dėl nevisiško draudimo ar išskaitų. Taigi, atrodytų, kad tai skirtingi institutai. Tačiau kita vertus, draudimo išmokos skaičiavimo bazė dažniausiai yra nuostolio dydis, o draudikas, išmokėjęs draudimo išmoką, turi subrogacijos teisę kaip asmuo, atlyginęs žalą.

Nors šiuo metu atliekama nemažai tyrimų draudimo teisės bei civilinės atsakomybės srityse, naujausioje Lietuvos mokslinėje literatūroje draudimo išmokos prilyginimo žalos atlyginimui problema nėra iškelta bei ištirta. Europos civilinės atsakomybės ir draudimo teisės centras³, vienijantis Europos Sąjungos, JAV, Izraelio bei kitų valstybių mokslininkus, didžiulį dėmesį skiria civilinės atsakomybės, kaip atskiro teisės instituto, bei civilinės atsakomybės draudimo, kaip vienos iš draudimo rūšių, lyginamajai analizei, tačiau plačiąja prasme žalos atlyginimo ir draudimo išmokos tapatinimo problemos neanalizuoja⁴. Atkreiptinas dėmesys, kad šio centro inicijuotuose moksliniuose darbuose daugiausia dėmesio skiriama civilinės atsakomybės draudimui, tačiau, siekiant at-

1 Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija. Draudimas Lietuvoje – 2008 metinė ataskaita [interaktyvus]. 2008, p. 13 [žiūrėta 2010-05-11]. <<http://www.dpk.lt/files/apzvalga/apzvalga2008.pdf>>.

2 Čepinskis, J., et. al. *Draudimas*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1999, p. 14.

3 European Centre of Tort and Insurance Law [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-11]. <<http://www.ectil.org/>>.

4 Wagner, G., et. al. *Tort Law and Liability Insurance*. Wien, New York (N.Y.): Springer, 2005.

sakyti į šiame straipsnyje iškeltą hipotezę, remtis tik vienos draudimo sutarties rūšies ypatybėmis nepakanka.

Šio straipsnio tikslas yra atskleisti „draudimo išmokos“ ir „žalos atlyginimo“ kilmę bei sampratą, ištirti, kas sieja draudimo išmoką ir žalos atlyginimą, bei nustatyti, kada draudimo išmoka laikytina/nelaikytina žalos atlyginimu.

Tikslui pasiekti užsibrėžti šie uždaviniai:

1) aptarti Lietuvos teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias draudimo išmoką ir žalos atlyginimą;

2) atlikti lingvistinę ir teisinę terminų „draudimo išmoka“ ir „žalos atlyginimas“ analizę bei įvertinti, kaip tai veikia žalos atlyginimo teorijos dominavimo kaitą draudimo teisėje;

3) išnagrinėti „draudimo išmokos“ ir „žalos atlyginimo“ sąvokas ir požymius;

4) aptarti ir įvertinti skirtingų draudimo sutarčių rūšių draudimo išmokų apskaičiavimo principus;

5) ištirti draudimo išmokos ir žalos atlyginimo panašumus bei skirtumus ir jų reikšmę civilinių santykių subjektų teisėms ir lūkesčiams.

Rašant straipsnį taikyti lyginamasis, sisteminės analizės, dokumentų analizės bei lingvistinės terminų analizės metodai.

1. Žalos atlyginimo teorija

Žalos atlyginimo teorija iki šiol yra viena pagrindinių draudimo veiklą apibrėžiančių teorijų. Jos esmė grindžiama teiginiu, kad draudikas įvykus draudžiamajam įvykiui yra įpareigotas atlyginti žalą. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2007 m. gruodžio 10 d. Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme vietoj termino „draudiminis įvykis“ pradėtas vartoti naujas terminas „draudžiamasis įvykis“⁵, tačiau iki šiol dar ne visuose teisės aktuose senasis terminas pakeistas naujuoju.

Žalos atlyginimo teorija atsirado XIX a. ir turi šalininkų iki šiol. Vienas pagrindinių šių laikų šios teorijos apologetų yra italų kilmės teisininkas Antigono Donati (1910–2002)⁶.

Žalos atlyginimo teorija pagrįsta „draudimo išmokos“ ir „žalos atlyginimo“ panašumu, o šios teorijos dominavimą draudimo teisėje galima pagrįsti ir lingvistine analize.

Šalyse, kuriose draudimo sąvokos pradėtos vartoti santykinai anksti, iš esmės nedaroma skirtumo tarp sąvokų „draudimo išmoka“ ir „žalos atlyginimas“.

5 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 1, 2, 3, 4, 6, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 35, 39, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 58, 61, 63, 64, 67, 76, 77, 78, 79(1), 80, 82, 88, 89, 91, 96, 100, 102, 107, 111, 115, 119, 122, 147, 169, 181, 186, 190, 192, 193, 197, 198, 200, 201, 202, 205, 206, 208, 209, 210, 214, 228 straipsnių pakeitimo ir papildymo, ketvirtojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo II(1) skyriumi, 125(1), 229(1), 232 straipsniais ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 125-5092, 2 str.

6 Biographical note of Antigono Donati [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-11]. <http://www.aida-italia.org/bio_edonati.htm>.

Štai rašytiniuose tekstuose apie draudimą ar draudimo teisę prancūzų kalba „draudimo išmoka“ ir „žalos atlyginimas“ dažniausiai įvardijama tuo pačiu žodžiu „l'indemnitė“ (pažodžiui jis reiškia „žalos atlyginimą“). Tik specialiai norint atskirti šias sąvokas, „draudimo išmokai“ įvardyti vartojamas patikslinantis papildinys ir sakoma: „l'indemnitė d'assurance“ (pažodžiui – „draudimo žalos atlyginimas“).

Vokiečių kalboje žodis „die Entschädigung“ (pažodinė reikšmė – „nuostolių atlyginimas“) vartojamas abiem – tiek „draudimo išmoku“, tiek ir „žalos atlyginimo“ sąvokoms apibrėžti

Literatūroje anglų kalba terminai iš esmės vartojami taip pat kaip ir prancūzų kalboje. „Indemnity“ reiškia ir „žalos atlyginimą“, ir „draudimo išmoką“, tik norint sukonkretinti pastarąją sąvoką kartais vartojamas junginys „insurance indemnity“ („draudimo žalos atlyginimas“).

Kai kurie kraštai žalos atlyginimo teoriją yra įtvirtinę ir atitinkamuose teisės aktuose. Kalifornijos draudimo kodeksas nurodo, kad draudimas įsipareigoja atlyginti dėl nenumatyto, atsitiktinio įvykio atsiradusią žalą bei nuostolius⁷. Belgijos komerciniame kodekse draudimas laikomas sutartimi, pagal kurią draudikas, priimdamas draudimo įmoką, įsipareigoja atlyginti draudėjui jo praradimus ir nuostolius, atsirandančius dėl atsitiktinių įvykių ar aukštesnės galios⁸.

Žalos atlyginimo teorija teisės aktuose buvo įtvirtinta ir Lietuvoje. Štai 1964 m. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse teigiama, kad „įstatymų ar draudimo sutartyje numatytais atvejais žalą atlygina draudimo įmonė (draudikas) arba ją padaręs asmuo ir draudimo įmonė (draudikas)“⁹. Tiems, kurie šią normą norėtų pavadinti sovietinės teisinės sąmonės reliktu, iš karto galima paprieštarauti, nes 1964 m. laidos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 483 straipsnis šia dalimi buvo papildytas tik 1994 m. gegužės 17 d.¹⁰

Kaip ir dauguma teorijų, žalos atlyginimo teorija nėra universali ir turi savo priešininkų. Pagrindinis priešininkų argumentas yra tas, kad ši teorija visiškai netinka gyvybės draudimui ir kitiems sumų draudimo produktams. Ši teorija visiškai nedera su nevisiško draudimo, dvigubo draudimo, franšizių ir kitais draudimo teisės institutais.

Viename iš moderniausių 1994 m. Kvebeko civiliniame kodekse (Code civil du Québec) draudimo esmė yra nurodyta abstrakčiai ir be užuominų apie žalos atlyginimą. Įstatymas konkrečiai įvardija, kad draudikas už draudimo įmoką įsipareigoja išmokėti draudimo išmoką atsitikus draudžiamajam įvykiui¹¹.

7 California insurance code [interaktyvus]. section 22 [žiūrėta 2010-05-21]. <<http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/calawquery?code=section=ins&codebody=&hits=20>>.

8 Loi contenant les titres X et XI, livre Ier, du code de commerce. Des assurances en général - De quelques assurances terrestres en particulier [interaktyvus]. L 1874-06-11/01, en vigueur 24-06-1874, article 1 [žiūrėta 2010-05-21]. <<http://ccff02.minfin.fgov.be/KMWeb/document.do?method=view&id=3adfac3b-42cd-4a45-9dbc-97841bd19443>>.

9 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 1964, Nr. 19-138; negalioja nuo 2001 m. liepos 1 d., 483 str.

10 Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 44-805; negalioja nuo 2001 m. liepos 1 d., 216 p.

11 Code civil du Québec, C.c.Q [interaktyvus]. L.Q., 1991, c. 64, article 2389 [žiūrėta 2010-05-13]. <<http://>

Pagrįstai galima teigti, kad tokia Kvebeko civilinio kodekso nuostata galėjo turėti įtakos formuluojant ir dabar galiojančio Lietuvos Respublikos civilinio kodekso LIII skyrių „Draudimas“. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse reglamentuojant draudimo teisinių santykių sampratą taip pat teigiama, kad „draudimo sutartimi viena šalis (draudikas) įsipareigoja už sutartyje nustatytą draudimo įmoką (premiją) sumokėti kitai šaliai (draudėjui) arba trečiajam asmeniui, kurio naudai sudaryta sutartis, įstatyme ar draudimo sutartyje nustatytą draudimo išmoką, apskaičiuotą įstatyme ar draudimo sutartyje nustatyta tvarka, jeigu įvyksta įstatyme ar draudimo sutartyje nustatytas draudiminis įvykis“¹².

Iš tokios Civilinio kodekso 6.987 straipsnio formuluotės akivaizdu, kad Lietuvos draudimo teisėje formaliai atsisakyta žalos atlyginimo teorijos ir draudimo išmoka yra siejama tik su draudžiamuoju įvykiu.

Kad atsisakoma žalos atlyginimo teorijos, rodo ir aiškiai lietuvių kalboje atskirtos „draudimo išmokos“ ir „žalos atlyginimo“ sąvokos.

Kaip bebūtų paradoksalu, bet Rytų Europos valstybėse, kuriose draudimo sąvokos susiformavo santykinai vėlai, vartojamos šiek tiek tikslesnės sąvokos nei šalyse, turinčiose ilgesnę draudimo veiklos istoriją.

Pavyzdžiui, latvių kalboje draudimo išmokai įvardyti vartojamas junginys „apdrošināšanas atlīdzība“¹³, pažodžiui – „draudimo atlyginimas“. Lenkijoje „draudimo išmoka“ taip pat vadinama „draudimo atlyginimu“ („odszkodowanie ubezpieczeniowe“)¹⁴. Rusijos draudimo teisėje vartojama įvairi terminologija, bet dažniausiai draudimo išmoka vadinama „выплата страхового возмещения“¹⁵. Pažodžiui tai reiškia „draudimo atlyginimo išmokėjimas“.

Iš pateiktų teisės aktų ir lingvistinių pavyzdžių akivaizdžiai matoma, kad vystantis draudimo veiklai laipsniškai kinta ir požiūris į žalos atlyginimo teoriją.

2. „Draudimo išmokos“ ir „žalos atlyginimo“ sąvokų samprata

Nagrinėjant „draudimo išmokos“ ir „žalos atlyginimo“ santykį pirmiausia būtina pasiaiškinti jų turinį. Remiantis šiais apibrėžimais bus atliekama draudimo išmokos ir žalos atlyginimo panašumų bei skirtumų analizė.

Šiuo metu galiojančio Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme „draudimo išmoka“ apibrėžiama kaip pinigų suma, „kurią įvykus draudžiamajam įvykiui draudikas privalo išmokėti draudėjui ar kitam asmeniui, turinčiam teisę į draudimo išmoką“¹⁶.

www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/CCQ/CCQ.html>.

12 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262, 6.987 str.

13 Latvijas Republikas likums Par apdrošināšanu. *Ziņotājs* [interaktyvus]. Rīga, 3/4 28.01.1993 [žiūrėta 2010-05-13]. <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=63002&from=off>>.

14 Odszkodowanie ubezpieczeniowe [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-13]. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Odszkodowanie_ubezpieczeniowe>.

15 Slovar strakhovykh terminov [The dictionary of insurance terms] [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 05 21]. <<http://www.insur-info.ru/dictionary/910/?let=226>>.

16 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr.94-4246, 2 str. 15 d.

Taip „draudimo išmoka“ yra apibrėžiama ir draudimo teisės teorijoje, todėl šis apibrėžimas laikytinas pakankamai tikslu.

Kiek kebliau yra su „žalos atlyginimo“ sąvoka. Įstatymų leidėjas teisės aktuose šią sąvoką vartoja dažnai, tačiau legitiminio šios sąvokos apibrėžimo nepateikia. Žalos atlyginimas glaudžiai susijęs su deliktine civiline atsakomybe, todėl aiškinantis „žalos atlyginimo“ sąvokos prasmę ir reikšmę būtina panagrinėti deliktinės civilinės atsakomybės apibrėžimą.

Deliktinė civilinė atsakomybė teisės teorijoje ir teisminėje praktikoje suprantama kaip prievolė, atsirandanti dėl žalos padarymo, kuri pasireiškia atsakingo asmens pareiga atlyginti žalą ir nukentėjusiojo asmens teise reikalauti, kad padaryta žala būtų atlyginta¹⁷. Taigi, žalos atlyginimas yra esminis deliktinės civilinės atsakomybės įgyvendinimo elementas.

Etimologiniu požiūriu žalos atlyginimą galima suprasti ne tik kaip žalos atlyginimo procesą (pvz., sugadinto daikto taisymą, apmokėjimą už sugadinto daikto remontą ir kt.), bet ir kaip to proceso rezultatą (pvz., pinigų sumą, reikalingą daikto remontui apmokėti, ir kt.).

Tam, kad būtų galima nustatyti draudimo išmokos (dar kitaip įvardijamos kaip draudimo išmokėjimo rezultato) ir žalos atlyginimo santykį, būtina nagrinėti adekvačius objektus. Todėl šiame straipsnyje į „žalos atlyginimą“ žiūrėsime kaip į žalos atlyginimo proceso rezultatą, o terminą „nuostoliai“ laikysime „žalos atlyginimo“ sinonimu. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas pinigine žalos išraišką laiko nuostoliais¹⁸.

3. Draudimo išmokos ir žalos atlyginimo kaip atskirų institutų panašumai

3.1. Kompensacinė funkcija

Draudimo teorijoje kalbant apie draudimo funkcijas skiriama daug draudimo funkcijų, tokių kaip: žalos prevencijos, žalos sumažinimo, socialinė, rizikos perdavimo, rizikos paskirstymo ir kitų. Bet kaip viena iš svarbiausių nurodoma draudimo kompensacinė funkcija. Lietuvos teismų praktikoje taip pat neabejojama draudimo kompensacinė funkcija, pavyzdžiui, byloje *O. V. v. UAB DK „PZU Lietuva“* Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad draudimo tikslas yra kompensuoti draudėjo turtinius praradimus, o draudimo išmoka turi draudėją grąžinti į tą turtinę padėtį, kurioje jis buvo iki draudžiamąjo įvykio¹⁹.

17 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra* note 12, 6.245 str. 1 d. ir 4 d., 6.263 str. 2 d.

18 *Ibid.*, 6.249 str. 1 d.

19 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje *O. V. v. UAB DK „PZU Lietuva“* (bylos Nr. 3K-3-12/2009).

Draudimo kompensacinė funkcija užtikrina įmonių veiklos tęstinumą, nes nuostolių patyrusi įmonė santykinai greitai ir nenaudodama ar ribotai naudodama savo vidinius išteklius grįžta į iki nuostolių atsiradimo buvusią padėtį.

Draudimo kompensacinė funkcija užtikrina fizinių asmenų finansinį stabilumą teikdama paramą asmens sužalojimo ar mirties atveju (gyvybės draudimas ir draudimas nuo nelaimingų atsitikimų), už juos atlygindama žalą nukentėjusiesiems (civilinės atsakomybės draudimas) ar kompensuodama sugadinto ar prarasto turto atkūrimo išlaidas (turto draudimas).

Minėti draudimo kompensacinės funkcijos veikimo pavyzdžiai užtikrina ir socialinių tikslų įgyvendinimą (pašalinami konfliktai tarp kaltininko ir nukentėjusiojo, nukentėję asmenys nebereikalauja kompensacijų iš visuomeninių fondų ir pan.), ir užtikrina rinkos finansinį stabilumą bei plėtrą (pvz., nesant draudimo bankai ir lizingo bendrovės vangiau teiktų lėšas jiems įkeistam ar lizinguojamam turtui įsigyti arba į savo paslaugų kainą papildomai įskaičiuotų to turto praradimo riziką).

Savo ruožtu viena pagrindinių civilinės atsakomybės (o kartu ir žalos atlyginimo) funkcijų yra ir kompensuoti nukentėjusiojo asmens nuostolius.

Civilinės atsakomybės kompensacinė funkcija yra gana seniai ir aiškiai įtvirtinta teisės aktuose (pvz., Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.263 str. 2 d.)²⁰ ir Lietuvos teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas civilinę bylą *L. Kazlauskienė p. Notarę D. Jungevičienė ir UAB „Drauda“* ypač daug dėmesio skyrė civilinės atsakomybės specifikai ir konstatavo, kad civilinės atsakomybės pagrindinė funkcija yra kompensacinė²¹.

Netgi pats žodis „kompensacija“ yra kilęs iš lotyniškų žodžių „compensare“ – „atlyginti, pakeisti kitu“ ir „compensatio“ – „atlyginimas“.

Taigi darytina išvada, kad kompensacinė funkcija būdinga tiek draudimo išmokai (kaip draudimo veiklos loginei išdava), tiek ir žalos atlyginimui.

3.2. Atgręžtinio reikalavimo teisės įgijimas ir taikymas

Atgręžtinio reikalavimo teisė (kartais dar vadinama regresu arba subrogacija) įgyjama, kai tretysis asmuo už skolininką visiškai ar iš dalies įvykdo skolininko prievolę kreditoriui. Tas tretysis asmuo tokiu būdu perima kreditoriaus teises ta apimtimi, kuria buvo įvykdyta prievolė. Toks atgręžtinio reikalavimo teisės aiškinimas yra įtvirtintas ir teisės teorijoje, ir teisės aktuose, ir teismų praktikoje²².

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis atgręžtinio reikalavimo teisės taikymą, yra Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.280 straipsnis nurodo, kad „atlyginęs kito asmens padarytą žalą asmuo turi į padariusį žalą asmenį regresu (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos

20 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra* note 12, 6.263 str. 2 d.

21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *L. Kazlauskienė v. notarę D. Jungevičienė ir UAB „Drauda“* (3K-3-398/1999 m.).

22 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *A. Š. įmonė v. J. S.* (bylos Nr. 3K-3-210/2007).

atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio²³. Kitame šio įstatymo straipsnyje teigiama, kad „jeigu draudimo sutartis nenustato ko kita, draudikui, išmokėjusiam draudimo išmoką, pereina teisė reikalauti išmokėtų sumų iš atsakingo už padarytą žalą asmens. (...) Reikalavimo teisė, perėjusi draudikui, įgyvendinama laikantis taisyklių, kurios nustato draudėjo (naudos gavėjo) ir už žalą atsakingo asmens santykius“²⁴.

Palyginus šiuos du straipsnius tampa akivaizdu, kad antrajame straipsnyje išdėstytos nuostatos iš esmės atkartoja prieš tai pacituotame straipsnyje išdėstytus principus. Tai tiesiog patvirtina faktą, kad šiuo požiūriu draudimo išmoka yra laikytina žalos atlyginimu, nes draudikui pereina draudėjo teisės į už žalą atsakingą asmenį.

Tačiau teiginį, kad taikant atgręžtinio reikalavimo teisę draudimo išmoka yra žalos atlyginimas, galima laikyti teisingu ne visais atvejais.

Tiek draudimo teisės doktrina²⁵, tiek ir Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas²⁶ pagal draudimo išmokos pobūdį draudimą skirsto į dvi rūšis:

- nuostolių draudimą (kai draudimo išmoka tiesiogiai priklauso nuo draudžiamąjo įvykio metu patirto nuostolio dydžio);
- sumų draudimą (kai draudimo išmoka tiesiogiai priklauso tik nuo draudimo sumos dydžio, neatsižvelgiant į tai, kiek nuostolių faktiškai yra patirta dėl draudžiamąjo įvykio).

Sumų draudimo sutartyse atgręžtinio reikalavimo (subrogacijos, regresio) teisė netaikoma²⁷, todėl sumų draudimo išmokos tikrai nėra žalos atlyginimas.

Teiginys, kad taikant atgręžtinio reikalavimo teisę draudimo išmoka yra žalos atlyginimas, laikytinas teisingu tik tada, kai kalbama apie nuostolių draudimo rūšis.

3.3. Civilinės atsakomybės draudimo plėtra

Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas nustato, kad „civilinės atsakomybės draudimas – asmens turtinių interesų, atsirandančių iš galimos civilinės atsakomybės už nukentėjusiam trečiajam asmeniui ir (ar) jo turtui padarytą žalą, draudimas, kai draudiko mokamos draudimo išmokos dydis priklauso nuo nuostolių, kuriuos apdraustasis privalo atlyginti nukentėjusiam trečiajam asmeniui už padarytą žalą, dydžio, tačiau neviršija draudimo sumos, jeigu ji nustatoma draudimo sutartyje“²⁸.

Taigi jei asmuo (nesvarbu – fizinis ar juridinis) mano, kad yra rizika, jog padarius žalą teks ją atlyginti, jis turi galimybę tą riziką eliminuoti apsidrausdamas civilinės atsakomybės draudimu. Būtent civilinės atsakomybės draudime atsiskleidžia draudimo (draudimo išmokos) ir žalos atlyginimo sąsaja, nes draudiko nukentėjusiajam mokama draudimo išmoka yra žalos atlyginimas už kaltąjį (atsakingą) draudėją (apdraustąjį). Taigi šiuo atveju draudimo išmoka iš esmės yra žalos atlyginimas.

23 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra* note 12, 6.280 str.

24 *Ibid.*, 6.1015 str.

25 Kontautas, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 38.

26 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, *supra* note 16, 76 str. 2 d.

27 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra* note 12, 6.1015 str. 1 d.

28 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, *supra* note 16, 2 str. 4 d.

Siekdama socialinių tikslų valstybė įveda vis daugiau įvairių privalomųjų civilinės atsakomybės draudimo rūšių. Pagrindinis jų tikslas yra užtikrinti nukentėjusiojo teisę į tinkamą žalos atlyginimą. Nors ir antraeilis (bet ne mažiau svarbus) šių draudimo rūšių tikslas yra užtikrinti atsakingo asmens finansinį stabilumą.

Šiuo metu Lietuvoje yra 13 privalomųjų civilinės atsakomybės draudimo rūšių²⁹. Privalomųjų ir savanoriškų civilinės atsakomybės draudimo produktų vis daugėja ir Lietuvoje, ir kitose valstybėse.

Žinomiausia iš privalomųjų draudimo rūšių yra Transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomasis (toliau – TPSVCAP) draudimas, kuris reguliuojamas specialiuoju teisės aktu – Lietuvos Respublikos transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymu.

Pagal TPSVCAP draudimą draudimo kompanija apskaičiuoja ir išmoka draudimo išmokas iš esmės vadovaudamasi žalos atlyginimo principais. Jie įtvirtinti ir specialiame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime, kuriame teigiama, kad „eismo įvykio metu padarytos žalos dydis ir nukentėjusiems tretiesiems asmenims mokėtinos draudimo išmokos dydis nustatomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu“³⁰.

Kaip ir bet kurios kitos draudimo rūšies atveju, TPSVCAP draudime maksimali draudimo išmoka yra apribota draudimo sumomis. Šiuo metu Lietuvoje nustatytos tokios didžiausios, beje, jos dar priklauso ir nuo žalos rūšies draudimo, sumos: 2 500 000 € (du milijonai penki šimtai tūkstančių eurų) dėl žalos asmeniui (iš jų 2 500 € (du tūkstančiai penki šimtai eurų) dėl neturtinės žalos) ir 500 000 € (penki šimtai tūkstančių eurų) dėl žalos turtui³¹. Atsižvelgiant į tai, kad draudimo sumos dėl žalos asmeniui ir turtui yra gana didelės, nukentėjusiųjų asmenų patirta žala dažniausiai jų neviršija ir tokiais atvejais TPSVCAP draudimo išmokos visiškai sutampa su žalos atlyginimu. Visiškai kitaip yra atlyginant neturtinę žalą. Šiuo metu reikalaujamų (ir priteisiamų) neturtinės žalos atlyginimų dydžiai neretai viršija 2 500 € draudimo sumą, todėl draudimo išmokos dažnai sudaro tik dalį žalos atlyginimo. Tokiu atveju likusią neturtinės žalos dalį turi atlyginti pats atsakingas asmuo.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad civilinės atsakomybės draudimo išmokos visiškai sutampa su žalos atlyginimu, bet tik neperžengiant draudimo sumos.

3.4. Mokestinė aplinka

Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas įmonių gautą žalos atlyginimą priskiria prie neapmokestinamųjų pajamų³². Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mo-

29 Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija. Privalomojo draudimo veiklos statistika, 2009 01 01–2009 12 31 [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 05 21]. <<http://www.dpk.lt/rezultatai.privalomojo.php>>.

30 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 13 d. nutarimas Nr. 122 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 795 „Dėl eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 22-808, 6 p.

31 Lietuvos Respublikos transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 56-1977, 11 str. 1 d. 2 p.

32 Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 110-3992. 12 str. 12 p.

kesčio įstatymas numato, kad neapmokestinamos gyventojų gautos „sumos turtinei žalai, išskyrus negautas pajamas, atlyginti, teismų priteistos sumos neturtinei žalai atlyginti, taip pat išlaidų, susijusių su socialine, medicinine ir profesine reabilitacija, atlyginimas pagal Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo nuostatas“³³.

Taigi akivaizdu, kad valstybė pelno ar pajamų mokesčiu neapmokestina žalos atlyginimo, kurį gauna fiziniai ir juridiniai asmenys. Toks valstybės sprendimas yra logiškas ir teisingas, nes žalos atlyginimu atkuriamą iki žalos atsiradimo buvusį asmens padėtis, todėl nei pelnu, nei pajamomis žalos atlyginimo laikyti negalima.

Kaipgi yra su draudimo išmokomis?

Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas numato, kad įmonių gautos draudimo išmokos, neviršijančios prarasto turto arba patirtų nuostolių ar žalos vertės, yra neapmokestinamos³⁴. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas neapmokestinamosiomis pajamomis laiko gyventojų gautas „negyvybės draudimo išmokas išlaidoms, nuostoliams ar žalai visiškai ar iš dalies kompensuoti“³⁵.

Taigi asmenų gautos draudimo išmokos taip pat yra neapmokestinamos, bet su sąlyga, kad draudimo išmoka neviršija realaus nuostolio. Nors teisės aktai ir numato tokią išlygą, kad neapmokestinama tik draudimo išmokos dalis, neviršijanti nuostolio dydžio, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad absoliučia dauguma atvejų draudimo išmoka iš tikrųjų neviršija nuostolio dydžio ir į tai, kad Lietuvos Respublikos valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos neturi realių sisteminių priemonių draudimo išmokos ir nuostolių santykiui patikrinti (išskyrus vienkartinis mokesčių mokėtojų patikrinimus), todėl faktiškai draudimo išmokos yra neapmokestinamos neatsižvelgiant į jų dydį ir santykį su nuostoliu.

Iš šios analizės darytina išvada, kad tiek žalos, tiek ir draudimo išmokos Lietuvoje mokesčiniu požiūriu vertinamos vienodai ir yra neapmokestinamos. Tačiau Lietuvos mokesčių teisės aktuose žalos atlyginimo ir draudimo išmokos institutai yra aiškiai atskirti ir jiems skirti atskiri normų punktai (atitinkamai Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 12 str. 2 ir 12 punktai; Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 str. 1 d. 7 ir 31 punktai).

Beje, ne visose šalyse draudimo išmokos yra neapmokestinamos. Tarkime, Estijoje draudimo išmokos yra priskiriamos prie apmokestinamųjų pajamų³⁶. Nemanau, kad tai yra logiška socialinio teisingumo požiūriu, tačiau Estijos vyriausybė priimdama tokius sprendimus turbūt siekia kitų makroekonominių tikslų (pvz., kad asmenys neimtų draudimo išmokų pinigais, bet draudiko sąskaita remontuotų sugadintą turtą, taip skatinant ekonominį aktyvumą, kuris savo ruožtu vėl didina mokesčines bazes).

33 Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 73-3085. 17 str. 1 d. 31 p.

34 Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, *supra* note 32, 12 str. 2 p.

35 Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, *supra* note 33, 17 str. 1 d. 7 p.

36 Estonian Income Tax Act. RTI 1999,101,903 [interaktyvus]. § 12, (1) 8) p. [žiūrėta 2010-05-21]. <<http://www.legaltext.ee/text/en/X40007K9.htm>>.

3.5. Procesinės ypatybės

Jau ne kartą šiame straipsnyje buvo minėta, kad žalos atlyginimas yra neatskiriamai susijęs su deliktine civiline atsakomybe. Teisės teorijoje, teisės aktuose³⁷ ir teismų praktikoje³⁸ priimta, kad civilinės atsakomybės kilimo konstatacijai reikalinga nustatyti šiuos sudėtinius elementus: neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos, kaltė.

Ir Kauno apygardos teismas civilinėje byloje *A. Jonavičius v. AB „Lietuvos draudimas“* ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *V. Š. ir V. B. v. AB „Lietuvos draudimas“*³⁹ atmetė ieškovo reikalavimus priteisti draudimo išmokas iš draudiko todėl, kad abiejose bylose ieškovai neįrodė ne tik veikos, dėl kurios atsirado konkreti žala, bet ir patirtos žalos dydžio bei priežastinio ryšio tarp veikos ir žalos.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas įpareigoja kiekvieną ginčo šali įrodyti aplinkybes, kuriomis šalys grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus⁴⁰. Kaltė deliktinėje civilinėje atsakomybėje yra preziumuojama⁴¹, todėl būtent ieškovui tenka pareiga įrodyti likusius tris elementus: neteisėtus veiksmus, žalos dydį ir priežastinį ryšį. Šią pareigą įtvirtino ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas savo nutarime nuroydamas, kad būtent ieškovas turi įrodyti „didesnio pavojaus šaltinio valdytojo veiklą, žalos padarymo faktą ir dydį bei priežastinį ryšį tarp veiklos ir žalos“⁴².

Draudėjas, reikšdamas draudikui reikalavimą dėl draudimo išmokos (tiek teisme, tiek ir iki teismo), pirmiausia praneša (įrodo) draudžiamojo įvykio faktą, žalą ir priežastinį ryšį tarp draudžiamojo įvykio ir žalos. Tokia procesinė tvarka, norint gauti draudimo išmoką, laikytina analogiška procesui dėl žalos atlyginimo.

Praktikoje nuostolį (žalos pinigine išraiška) ir draudimo išmoką apskaičiuoja draudiko vertintojai (ekspertai). Tačiau ši nuostata taikoma tik iki teismo ginčo. Jei draudėjas, nepatenkintas išmokėtos draudimo išmokos dydžiu, reiškia ieškinį, tai jis ieškinyje turi nurodyti ne tik ieškinio sumą, bet ir pagrįsti ją teismo proceso metu. Ši jo pareiga aiškiai nurodyta Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse⁴³.

Taigi, teismo proceso metu, tiek žalos atlyginimo dydį, tiek ir prašomos draudimo išmokos dydį turi įrodyti ieškovas. Šios pareigos neįvykdymas visada turėtų sukelti teises pasekmes – ieškinio, kaip nepagrįsto, atmetimą.

37 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra* note 12, 6.246-6.249 str.

38 Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *A. Jonavičius v. AB „Lietuvos draudimas“* (bylos Nr. 2A-124-153/2007). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje *V. Š. ir V. B. v. AB „Lietuvos draudimas“* (bylos Nr. 3K-3-32/2009).

39 *Ibid.*

40 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valsitybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340, 178 str.

41 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *op. cit.*, 6.248 str.

42 Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas Nr. 27 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu“ ir apžvalga. *Teismų praktika*. 2000, Nr. 13., 8 p. 5 d.

43 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, *supra* note 40, 178 str.

4. Draudimo išmokos ir žalos atlyginimo kaip atskirų institutų skirtumai

4.1. Kilmė

Visuotinai žinoma, kad deliktinė civilinė atsakomybė kyla, kai padaroma žala. Žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų numatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo⁴⁴. Taigi, asmens pareiga atlyginti žalą kyla dėl žalos padarymo kitam asmeniui.

Asmens pareiga atlyginti žalą kyla tik už kalta veika padarytą žalą⁴⁵, išskyrus didesnio pavojaus šaltinio valdytojo veikas, kuriomis sukeliama žala, nes didesnio pavojaus šaltinio valdytojas iš esmės atsako ir be kaltės⁴⁶.

Asmens padaryta žala pačiam sau nesukelia civilinės atsakomybės ir todėl pareiga atlyginti žalą neatsiranda.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad norint pretenduoti į draudimo išmoką, pirmiausia reikia sudaryti draudimo sutartį, nes, savaime suprantama, kad ir kokia žala būtų patirta, nesant draudimo sutarties draudimo išmokos tikėtis beviltiška.

Draudimo teisiniuose santykiuose draudėjo (naudos gavėjo) teisė gauti draudimo išmoką priklauso ne nuo žalos atsiradimo, o nuo draudimo sutartyje nurodyto draudžiamąjo įvykio atsiradimo⁴⁷. Beje, dažniausiai draudžiamasis įvykis pagal draudimo sutartį faktiškai ir yra kokios nors rūšies žalos atsiradimas (pvz., pastato sunaikinimas dėl gaisro ar automobilio sugadinimas dėl eismo nelaimės). Tačiau egzistuoja ir tokie draudžiamieji įvykiai, kurie nesietini su žala (pvz., gyvybės draudime draudimo sutarties pabaiga irgi yra draudžiamasis įvykis) arba, nors draudžiamasis įvykis ir siejamas su žala, bet draudimo išmoka tiesiogiai nepriklauso nuo nuostolio dydžio (pvz., draudimo išmoka pagal draudimo nuo nelaimingų atsitikimų draudimo sutartį, įvykus nelaimingam atsitikimui, kai pakenkiama asmens sveikatai, tiesiogiai priklauso nuo draudimo sumos ir visiškai nepriklauso nuo patirto nuostolio dydžio arba draudimo išmoka dėl nusidėvėjusio pastato, kuris apdraustas atkūrimo verte, sugadinimo tikrai viršys nuostolį, nes pastatas bus ne tik atstatytas į buvusią padėtį, bet ir pagerintas).

Priimant sprendimus dėl draudimo išmokos dažnai nėra taip svarbu, kas yra draudžiamąjo įvykio sukėlėjas (pats draudėjas ar kitas asmuo), nes įvykio pripažinimas draudžiamuoju priklauso tik nuo formalių draudimo sutartyje išdėstytų kriterijų.

Išimtis šiuo atveju būtų civilinės atsakomybės draudimai, nes jais yra draudžiama civilinės atsakomybės rizika, ir šiuo atveju sprendžiant draudžiamąjo įvykio konstatacijos klausimą būtina, kad žalos sukėlėjas (ar atsakingas už žalą) būtų draudėjas (apdraustasis).

44 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note* 12, 6.263 str. 2 d.

45 *Ibid.*, 6.248 str.

46 *Ibid.*, 6.270 str.

47 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, *supra note* 16, 2 str. 15 d.

Jei žala yra padaroma tyčiniais veiksmais (tiek sau, tiek kitiems asmenims), dažniausiai draudikai tokį įvykį pagal draudimo sutartį pripažins nedraudžiamuoju ir draudimo išmokos nemokės⁴⁸, skirtingai nei taikant deliktinę civilinę atsakomybę, kai tyčiniais veiksmais kitam asmeniui padarytą žalą kaltininkas vis vien turės atlyginti.

Taigi, akivaizdu, kad teisės į žalos atlyginimą ir teisės į draudimo išmoką kilmė teisiniu požiūriu yra skirtinga: teisė į žalos atlyginimą kyla iš žalos, kurią sukėlė kitas asmuo, atsiradimo, o teisė gauti draudimo išmoką kyla iš draudimo sutarties.

Deja, atvejų, kai šis pakankamai akivaizdus faktas ignoruojamas, yra ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. Byloje *M. S. v. L. P.*⁴⁹ teismas teigia, kad „civilinės atsakomybės draudimo sutarties esmė yra įstatymo nustatyta tvarka perkelti vieno asmens – padariusio žalą – civilinę atsakomybę kitam asmeniui – žalos tiesiogiai nepadarusiam, bet už ją atsakingam pagal sutartį“. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo kolegija byloje *S. K. v. notarų biuro notarę O. A., UAB DK „PZU Lietuva“ ir AB „Lietuvos draudimas“*⁵⁰ nurodė, „kad esant draudimui įvykiui pagal notarų profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartį trečiojo asmens patirtą žalą turi atlyginti draudimo kompanija, kurioje draudėjas (notaras) yra apdraudęs savo civilinę atsakomybę“.

Tokie teismo argumentai iš esmės prieštarauja draudimo sutarčių prigimčiai, o jais pagrįsti teismo sprendimai formuoja klaidingą požiūrį į draudiko pareigas.

4.2. Visiško nuostolių atlyginimo principas

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas įtvirtina visiško nuostolių atlyginimo principą, kurio esmė yra ta, kad atsakingas asmuo privalo atlyginti žalą visiškai (pilnutinai)⁵¹.

Ilgą laiką nebuvo vienos nuomonės, ar visiško nuostolių atlyginimo principas yra taikytinas draudimo teisiniuose santykiuose, tačiau vyravusi draudimo „žalos atlyginimo teorija“ suponavo išvadą, kad visiško nuostolių atlyginimo principas taip pat taikytinas ir draudikui. Toks sprendimas laikytinas visiškai nepagrįstu ir rodo draudimo teisinės prigimties nesupratimą.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *D. Vilkauskienė p. J. Rybakovą ir AB „Lietuvos draudimas“* galutinai suformavo bendrą taisyklę, kad draudikui visiškas nuostolių atlyginimo principas netaikomas, o draudiko pareiga atlyginti nuostolį „gali būti ribojama tiek konkrečiu žalos dydžiu, tiek ir žalos rūšimi“⁵².

48 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note* 12, 6.1014 str.

49 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *M. S. v. L. P.* (bylos Nr. 3K-3-25/2006), V d.

50 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje *S. K. v. notarų biuro notarę O. A., UAB DK „PZU Lietuva“, AB „Lietuvos draudimas“* (bylos Nr. 3K-3-264/2008), IV d.

51 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note* 12, 6.263 str.

52 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje *D. Vilkauskienė v. J. Rybakovą ir AB „Lietuvos draudimas“* (bylos Nr. 3K-3-174/2005), V d.

4.3. Sumų ir nuostolių draudimas

Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas įtvirtina draudimo teorijoje įprastą draudimo sutarčių skirstymą į nuostolių ir sumų draudimo sutartis⁵³.

Draudimo išmoka nuostolių draudimo sutartyje tiesiogiai priklauso nuo draudžiamojo įvykio metu atsiradusios žalos dydžio. Tai nereiškia, kad draudimo išmoka automatiškai yra lygi nuostoliui, bet draudimo išmokos skaičiavimo bazė yra nuostolis. Šiuo atveju Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo nuostata, kad draudimo išmoka yra lygi nuostoliui⁵⁴, laikytina juridinės technikos broku, nes šis teiginys aiškiai nedera kitų Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo nuostatų sistemoje ir neatitinka visuotinės draudimo praktikos.

Gyvybės draudimo sutartys ir draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutartys yra sumų draudimo sutartys. Sumų draudimo sutartyse draudimo išmoka tiesiogiai priklauso nuo draudimo sumos⁵⁵, o ne nuo nuostolio.

Kadangi anksčiau nurodytas draudimo sutarčių skirstymas nėra visuotinai žinomas ir dažnai suprantamas tik asmenims, susijusiems su draudimu, todėl pateikiamas vienas paprastas pavyzdys, atspindintis minėtą draudimo sutarčių skirtumą.

Pavyzdžiui, asmuo sudarė draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutartį ir apsidraudė 100 000 Lt suma. Draudimo sutarties galiojimo metu jam lūžo rankos pirštas. Piršto lūžimas traumų lentelėje įvertintas 4 proc., todėl draudimo išmoka bus 4000 Lt (4 proc. nuo draudimo sumos), nors realios išlaidos sveikatai atkurti (nuostoliai) bus gal keli šimtai litų (vitaminai, tvarščiai ir kt.).

Šis pavyzdys akivaizdžiai rodo, kad apskaičiuojant draudimo išmoką sumų draudime niekas net neskaičiuoja nuostolio, nes draudimo išmokai tai neturi jokios reikšmės.

Taigi sumų draudimo sutartyse draudimo išmoka tikrai nėra žalos atlyginimas.

Tai reiškia, kad gyvybės draudimo sutartis sudarantieji ir sumų draudimą vykdančios draudikai praranda galimybę išsireikalauti išmokėtas draudimo išmokas subrogacijos tvarka.

4.4. Draudimo išmokos dydis ir žalos atlyginimas

Jau minėta šiame straipsnyje, kad nuostolių draudimo sutartyse draudimo išmokos skaičiavimo bazė yra nuostolis (žalos pinigine išraiška). Todėl neretai pasitaiko atveju, kad draudimo išmokos dydis visiškai sutampa su žalos atlyginimo dydžiu. Tačiau dėl draudimo produktų raidos ir kaitos, tokia situacija pasitaiko vis rečiau.

Šiuolaikiniai draudimo produktai beveik visada numato įvairių besąlyginių išskaitų (franšizių) taikymą⁵⁶.

Besąlyginė išskaita (franšizė) – tai suma, kuria kiekvieno draudžiamojo įvykio atveju draudikas mažina mokėtiną draudimo išmoką, t. y. nesant kitų sąlygų, draudimo išmoka bus mažesnė už žalos atlyginimo dydį (nuostolį) besąlyginės išskaitos (franši-

53 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, *supra note* 16, 76 str. 2 d.

54 *Ibid.*, 76 str. 4 d.

55 *Ibid.*, 76 str. 3 d.

56 Šis terminas kildinamas iš prancūzų kalbos žodžio „franchise“ – privilegija, anglų kalboje franšizė verčiama į „deductible“, o vokiečių kalboje į „die Selbstbeteiligung“.

zės) suma. Tačiau besąlyginė išskaitos (franšizės) taikymas nėra vienintelis veiksnys, darantis draudimo išmoką mažesnę už žalos atlyginimą.

Draudimo veikloje (ypač turto draudime) neretai (tiek draudėjo valia, tiek ir nepriklausomai nuo jo valios) susidaro situacija, kai draudimo objekto vertė yra didesnė už draudimo sumą. Tokia situacija draudimo teorijoje ir teisėje vadinama „nevisišku draudimu“⁵⁷.

Nevisiško draudimo esmė yra ta, kad įvykus draudžiamajam įvykiui draudikas privalo atlyginti draudėjui (naudos gavėjui) tik dalį jo patirtų nuostolių. Atlygintina suma yra proporcinga draudimo sumos ir draudimo objekto vertės santykiui (pvz., 500 000 Lt vertės pastatas apdraudžiamas 200 000 Lt, t. y. 40 proc. jo vertės, todėl įvykus draudžiamajam įvykiui draudimo išmoka irgi sudarys tik 40 proc. nuostolio sumos).

Draudime egzistuoja net tik veiksniai, darantys draudimo išmoką mažesnę už žalos atlyginimą, bet ir galintys draudimo išmoką padaryti didesnę už žalos atlyginimą.

Vienas pagrindinių tokių faktorių yra draudimas atkūrimo verte (transporto priemonių draudime šis faktorius įvardijamas kaip „draudimas neišskaitant nusidėvėjimo“). Esant tokiai sąlygai apskaičiuojant draudimo išmoką remonto medžiagoms (detalėms) nebus taikomas nusidėvėjimas, kuris visais atvejais taikomas skaičiuojant žalos atlyginimą.

Naujus automobilius transporto priemonių draudimu (dar kitaip vadinamu „casco draudimu“) galima apsidrausti taikant vadinamąją „naujos vertės“ sąlygą. Jos esmė ta, kad apskaičiuojant draudimo išmoką dėl automobilio praradimo (vagystė, gaisras, visiškas sugadinimas ir kt.) visada bus imama to automobilio įsigijimo vertė, neatsižvelgiant į tai, kad draudžiamojo įvykio metu jo rinkos vertė yra gerokai sumažėjusi. Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministro ir Finansų ministro bendrame įsakyme dėl kelių transporto priemonių vertės nustatymo nurodoma, kad per vienerius kalendorinius metus lengvasis automobilis praranda 29 proc. savo rinkos vertės, o per pirmuosius dvejus metus netenka net 41 proc. savo rinkos vertės⁵⁸. Tokiu atveju draudiko išmokama draudimo išmoka bus didesnė už žalos atlyginimą (automobilio rinkos vertę draudžiamojo įvykio įvykimo dieną).

Apibendrinant galima teigti, kad nors nuostolių draudimo sutartyse draudimo išmokos skaičiavimo bazė ir yra nuostolis, tačiau ji gali būti tiek mažesnė, tiek ir didesnė už nuostolį (žalos atlyginimo dydį).

5. Žalos atlyginimo ir draudimo išmokos būdai

Pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis žalos atlyginimo būdus, yra Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Šio įstatymo 6.281 straipsnis numato žalos atlyginimą ne

57 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note* 12, 6.999 str.

58 Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministro ir Lietuvos Respublikos Finansų ministro 2000 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. 120/2000 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. 101 „Dėl kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarkos ir kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 33-946, I lentelė, 3 d.

tik pinigais, bet ir natūra (sugadinto daikto sutaisymas, prarasto daikto pakeitimas nauju ir kt.)⁵⁹. Galima netgi daryti prielaidą, kad pagal minėto straipsnio formulavimą (žalos atlyginimo formų vardijimo eiliškumą) žalos atlyginimui natūra teikiama pirmenybė prieš žalos atlyginimą pinigais.

Visuose draudimo išmokas reglamentuojančiuose teisės aktuose rasime žodžių junginį, kad „draudimo išmokos (...) mokamos“ (pats žodis „išmoka“ reiškia mokėjimą). Mokėjimas, žinoma, yra susijęs su pinigais. Net kai draudikas sumoka už apdrausto turto remontą, tai nelaikytina prievolės įvykdymu natūra, nes draudikas pats to turto nerenontuoja. Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme yra imperatyvinė nuostata, draudžianti draudikams užsiimti kokia nors kita veikla, išskyrus draudimo ir su ja susijusia veikla⁶⁰.

Taigi, skirtingai nei žalos atlyginimo, draudimo išmokos vienintelis būdas yra pinigai.

6. Ieškinio senatis

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatos, reglamentuojančios ieškinio senatį, numato skirtingus sutrumpintos ieškinio senaties terminus reikalavimams, kylantiems iš draudimo teisinių santykių (taip pat ir reikalavimams dėl draudimo išmokos) ir dėl žalos atlyginimo. Reikalavimams, kylantiems iš draudimo teisinių santykių, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas numato vienerių metų ieškinio senaties terminą, o reikalavimams, kylantiems dėl žalos atlyginimo, numatytas trejų metų ieškinio senaties terminas⁶¹.

Išvados

Draudimo paslaugų rinkos išsiplėtimas lėmė tai, kad laipsniškai atsisakoma draudimo veikloje dominavusios grynosios žalos atlyginimo teorijos. Šį procesą galima įvertinti kaip takoskyros tarp „draudimo išmokos“ ir „žalos atlyginimo“ institutų pradžia.

Draudimo išmoka ir žalos atlyginimas panašūs savo procesinėmis ypatybėmis (teismo proceso metu tiek žalos atlyginimo dydį, tiek ir prašomos draudimo išmokos dydį turi įrodyti ieškovas), draudimo išmokas ir žalos atlyginimą įstatymų leidėjas priskiria prie neapmokestinamųjų pajamų. Ir draudimo išmoka, ir žalos atlyginimu siekiama kompensuoti nukentėjusiojo asmens nuostolius, tačiau draudimo išmokos ir žalos atlyginimo kilmė teisiniu požiūriu skiriasi: teisė į žalos atlyginimą kyla iš žalos, kurią sukėlė kitas asmuo, atsiradimo, o teisė gauti draudimo išmoką kyla iš draudimo sutarties.

Draudimo skirstymas į sumų draudimą ir nuostolių draudimą turi bene didžiausią reikšmę atskiriant draudimo išmoką nuo žalos atlyginimo.

59 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note* 12, 6.281 str.

60 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, *supra note* 16, 3 str.

61 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note* 12, 1.125 str.

1. Galima kategoriškai teigti, kad gyvybės draudimo ir kitų sumų draudimų produktuose draudimo išmoka visiškai nepriklauso nuo žalos dydžio (nuostolio). Todėl gyvybės draudimo išmokos ir kitų sumų draudimų produktų draudimo išmokos nėra žalos atlyginimas.

Šiuo faktu pagrįsta asmens žala (t. y. žalą, kilusią dėl asmens sveikatos sutrikdymo ar gyvybės atėmimo) patyrusių asmenų teisė gauti ir žalos atlyginimą iš atsakingo asmens, ir sumų draudimo išmoką iš draudiko.

Tai reiškia, kad gyvybės draudikai ir sumų draudimą vykdančios draudikų praranda galimybę išsireikalauti išmokėtas draudimo išmokas subrogacijos tvarka.

2. Nuostolių draudimo produktuose draudimo išmoka formaliu teisiniu požiūriu nėra žalos atlyginimas, nes įvairūs teisės aktai nustato skirtingą teisinį režimą žalos atlyginimui ir draudimo išmokoms. Jei tas režimas ir yra analogiškas (pvz., mokesčių lengvatos atveju), tai teisės aktuose vis tiek šie institutai yra nurodomi atskirai.

Atsižvelgiant į tai, kad nuostolių draudimo sutartyse draudimo išmokos skaičiavimo bazė yra nuostolis (žalos pinigine išraiška), draudimo išmoka faktiškai visiškai ar iš dalies sutampa su žalos atlyginimu. Šis faktas leidžia draudikui įgyvendinti atgėžtinio reikalavimo (subrogacijos, regreso) teisę remiantis perimta iš draudėjo teise – t. y. reikalauti žalos atlyginimo iš atsakingo už žalą asmens, bet ne daugiau nei draudimo išmoka.

Beje, įstatymų leidėjui tikslinga būtų pataisyti šio straipsnio 4.3. dalyje paminėtą juridinį broką. Tam būtina pakeisti Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 76 straipsnio 4 dalį kaip nuostatą, neatitinkančią praktikos bei nederančią draudimo teisės sistemoje, ir ją išdėstyti taip: „Nuostolių draudimo sutartys yra turto draudimo, civilinės atsakomybės draudimo, taip pat ir sveikatos draudimo sutartys, pagal kurias draudikas įsipareigoja įvykus draudžiamajam įvykiui išmokėti draudimo išmoką, apskaičiuotą atsižvelgiant į draudimo sutarties sąlygas ir patirtus nuostolius.“

Literatūra

- Baker, T. Liability Insurance as Tort Regulation: Six Ways that Liability Insurance Shapes Tort Law in Action. University of Connecticut School of Law Articles and Working Papers [interaktyvus]. NELLCO, 2006 [žiūrėta 2010-07-26]. <http://lsr.nellco.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1061&context=uconn_wps>.
- Biographical note of Antigono Donati [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-11]. <http://www.aida-italia.org/bio_edonati.htm>.
- California insurance code [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-21]. <<http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/calawquery?codesection=ins&codebody=&hits=20>>.
- Cirtautienė, S. *Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisų gynimo būdas*. Vilnius: Justitia, 2008.
- Code civil du Québec, C.c.Q [interaktyvus]. L.Q., 1991, c. 64 [žiūrėta 2010-05-13]. <<http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/CCQ/CCQ.html>>.
- Čepinskis, J., et. al. *Draudimas*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1999.
- Estonian Income Tax Act. RTI 1999,101,903 [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-21]. <<http://www.legaltext.ee/text/en/X40007K9.htm>>.

- Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *A. Jonavičius v. AB „Lietuvos draudimas“* (bylos Nr. 2A-124-153/2007).
- Kontautas, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007.
- Latvijas Republikas likums Par apdrošināšanu. *Ziņotājs* [interaktyvus]. Rīga, 3/4 28.01.1993 [žiūrėta 2010-05-13]. <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=63002&from=off>>.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *A. Š. įmonė v. J. S.* (bylos Nr. 3K-3-210/2007).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje *D. Vilkauskienė v. J. Rybakovą ir AB „Lietuvos draudimas“* (bylos Nr. 3K-3-174/2005).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *M. S. v. notarę L. P.* (bylos Nr. 3K-3-25/2006).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *L. Kazlauskienė v. notarę D. Jungevičienę ir UAB „Drauda“* (3K-3-398/1999 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje *O. V. v. UAB DK „PZU Lietuva“* (bylos Nr. 3K-3-12/2009).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje *S. K. v. notarų biuro notarę O. A., UAB DK „PZU Lietuva“, AB „Lietuvos draudimas“* (bylos Nr. 3K-3-264/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje *V. Š. ir V. B. v. AB „Lietuvos draudimas“* (bylos Nr. 3K-3-32/2009).
- Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas Nr. 27 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykiu metu“ ir apžvalga. *Teismų praktika*. 2000, Nr. 13.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 1964, Nr. 19-138.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
- Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.
- Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 94-4246.
- Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 1, 2, 3, 4, 6, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 35, 39, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 58, 61, 63, 64, 67, 76, 77, 78, 79(1), 80, 82, 88, 89, 91, 96, 100, 102, 107, 111, 115, 119, 122, 147, 169, 181, 186, 190, 192, 193, 197, 198, 200, 201, 202, 205, 206, 208, 209, 210, 214, 228 straipsnių pakeitimo ir papildymo, ketvirtojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo II(1) skyriumi, 125(1), 229(1), 232 straipsniais ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 125-5092.
- Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2006 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. N-108 „Dėl privalomojo draudimo veiklos statistinės apyskaitos ir privalomojo draudimo veiklos statistinės apyskaitos pildymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 137-5264.
- Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija. Privalomojo draudimo veiklos statistika, 2009 01 01–2009 12 31 [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-21]. <<http://www.dpk.lt/rezultatai.privalomojo.php>>.
- Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija. Draudimas Lietuvoje – 2008 metinė ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-11]. <<http://www.dpk.lt/files/apzvalga/apzvalga2008.pdf>>.
- Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 73-3085.

- Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 44-805.
- Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 110-3992.
- Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministro ir Lietuvos Respublikos Finansų ministro 2000 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. 120/2000 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. 101 „Dėl kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarkos ir kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 33-946.
- Lietuvos Respublikos transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 56-1977.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 13 d. nutarimas Nr. 122 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 795 „Dėl eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 22-808
- Loi contenant les titres X et XI, livre Ier, du code de commerce. Des assurances en général - De quelques assurances terrestres en particulier [interaktyvus]. L 1874-06-11/01, en vigueur 24-06-1874 [žiūrėta 2010-05-21]. <<http://ccff02.minfin.fgov.be/KMWeb/document.do?method=view&id=3adfac3b-42cd-4a45-9dbc-97841bd19443>>.
- Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
- Mikelėnas, V., et. al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Prievolių teisė (VI)*. Vilnius: Justitia, 2003.
- Odszkodowanie ubezpieczeniowe [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-13]. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Odszkodowanie_ubezpieczeniowe>.
- Slovar strakovykh terminov [The dictionary of insurance terms] [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-21]. <<http://www.insur-info.ru/dictionary/910/?let=226>>.
- Wagner, G., et. al. *Tort Law and Liability Insurance*. Wien, New York (N.Y.): Springer, 2005.

THE SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN AN INSURANCE INDEMNITY AND THE INDEMNITY PROPER: CAN WE CONSIDER THE INSURANCE INDEMNITY AS AN INDEMNITY (CIVIL LIABILITY)?

Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The aim of this article is to disclose the origin and the conception of an insurance indemnity and the indemnity (civil liability institute) proper, to research the connection between an insurance indemnity and indemnity (civil liability institute) proper and to establish when the insurance indemnity could be considered as indemnity (civil liability).*

The indemnity theory puts insurance compensatory function in first place and generally makes no distinction between insurance indemnity and indemnity proper.

The following parts of this article describe the similarities and differences between insurance indemnity and indemnity proper. Both of them share compensatory function.

The subrogation is also common for both, with one exclusion: life insurance and sum insurance products have no subrogation at all.

Within third part liability insurance sums, indemnity proper equals insurance indemnity.

Lithuanian tax law treats both analogically and there is no taxation on insurance indemnity and indemnity proper. But Lithuanian tax law distinguishes insurance indemnity and indemnity proper.

In disputes arising from civil liability caused malpractice, damage and causality must be proved by plaintiff. In disputes arising from insurance contract we have analogical rules.

The origins of insurance indemnity and indemnity proper are different. An insurance indemnity originates from insurance contract while indemnity proper is result of civil liability.

There is general principle in Lithuanian civil law—complete compensation of damages. According to Supreme Court of Lithuania it is not applying to insurance indemnity.

Because the insurance indemnity of “sum insurance” has nothing to do with damage, there is no relation between “sum insurance” indemnity and indemnity proper.

Another difference lies in the size of compensation. An insurance indemnity may exceed damages but generally it is a little bit less than damages.

The indemnity proper supposes two methods of self-realizing: compensation in nature and payment of money. The insurance indemnity is always payment of money.

The latches applied to insurance indemnity and indemnity proper are different: 1 year and 3 years respectively.

At the end of the work several conclusions were made. The classification of insurance contracts into “sum insurance” and “damage insurance” has the biggest significance to differentiate insurance indemnity from indemnity proper.

First, insurance indemnity of life insurance and “sum insurance” products are not indemnity proper.

Second, formally (by the law), insurance indemnity of “damage insurance” is not the indemnity proper.

But in fact, insurance indemnity of “damage insurance” contract is partially or completely coincident with indemnity proper.

Keywords: *insurance indemnity, indemnity (civil liability institute) proper, sum insurance, damage insurance.*

Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptis: socialinių teisių įgyvendinimo problemų tyrimas.

Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Law, lecturer. Research interests: research of problems in realization of social rights.